

The background features a collage of images. On the left, there is a large, vertical, yellowish-orange smoke-like pattern. On the right, there are three rectangular panels: the top one is blue and red, the middle one is red and blue, and the bottom one is red and blue. In the center-right, there is a photograph of a desk with a computer monitor, keyboard, mouse, and papers.

Monitor naleving rookvrije werkplek 2010

METINGEN 2004, 2006, 2008 EN 2010

A. Kruize

B. Bieleman

C. Zimmerman

I N T R A V A L
bureau voor onderzoek & advies

Monitor naleving rookvrije werkplek 2010

METINGEN 2004, 2006, 2008 en 2010

Juni 2011

INTRAVAL
Groningen-Rotterdam

COLOFON

© St. INTRAVAL

Postadres:
Postbus 1781
9701 BT Groningen
E-mail *info@intraval.nl*

www.intraval.nl

Kantoor Groningen:
St. Jansstraat 2C
Telefoon 050 - 313 40 52
Fax 050 - 312 75 26

Kantoor Rotterdam:
Goudsesingel 68
Telefoon 010 - 425 92 12
Fax 010 - 476 83 76

Juni 2011

Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Tekst: A. Kruize, C. Zimmerman, B. Bieleman
Opmaak: C. Zimmerman
Omslag: E. Cusiel
Druk: Copy-Copy Groningen
Opdrachtgever: nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit (nVWA)

ISBN: 978 90 8874 111 1

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
Hoofdstuk 1 Samenvatting en conclusies	1
1.1 Nalevingsmonitor rookvrije werkplek	1
1.2 Naleefniveau	2
1.3 Invoering en handhaving	4
1.4 Knelpunten invoering en handhaving	5
1.5 Risicoperceptie en gezondheidsrisico's	6
1.6 Ten slotte	7
Hoofdstuk 2 Resultaten	9
2.1 Duidelijkheid wetgeving	9
2.2 Rookbeleid	10
2.3 Invoering rookverbod	13
2.4 Handhaving rookverbod	16
2.5 Oordelen invoering en handhaving rookverbod	16
2.6 Risicoperceptie en gezondheidsrisico's	22
Bijlage Methodologische verantwoording	25

1. SAMENVATTING EN CONCLUSIES

Op 17 juli 2002 is de nieuwe Tabakswet in werking getreden. Deze wet is één van de instrumenten om het tabaksgebruik terug te dringen en de niet-roker te beschermen. In de Tabakswet staan verschillende bepalingen met betrekking tot tabaksproducten. Het gaat dan om regels over:

- de samenstelling van tabaksproducten;
- de etikettering van verpakkingen;
- reclame en sponsoring voor tabaksproducten;
- het gebruik van tabaksproducten in openbare gebouwen en ruimten;
- bescherming van werknemers tegen de schade van tabaksrook;
- tegengaan van hinder en overlast voor reizigers die gebruik maken van het openbaar vervoer;
- beperking van het aantal verkooppunten;
- de leeftijdsgrenzen met betrekking tot de verkoop van tabaksproducten.

Op 1 januari 2004 is artikel 11a van de Tabakswet in werking getreden. Het uitgangspunt van dit wetsartikel is dat iedere werkgever verplicht is zodanige maatregelen te treffen dat iedere werknemer zijn werkzaamheden kan uitoefenen zonder daarbij hinder of overlast van roken door anderen te ondervinden. Op 8 juni 2007 heeft het kabinet, na overleg met de betrokken sectoren, besloten om de rookvrije werkplek ook in de horeca, sport en kunst/cultuur in te voeren. De rookvrije werkplek in de horeca, sport en kunst/cultuur is op 1 juli 2008 ingevoerd.

Controles rookvrije werkplek

Het toezicht op de naleving van de Tabakswet en het opsporen van strafbare feiten is een taak van de nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit (nVWA). De controleurs voeren inspecties uit bij alle bedrijven/instellingen waar de bepalingen van de rookvrije werkplek van toepassing zijn. Zij zijn bevoegd om alle ruimten te inspecteren waar werknemers hun werkzaamheden kunnen uitvoeren, zoals werkkamers, gemeenschappelijke ruimtes, bedrijfskantines en dergelijke. Werkgevers die zich schuldig maken aan een overtreding van de rookvrije werkplek moeten die overtreding ongedaan maken en riskeren bovendien een geldboete. De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport bepaalt de hoogte van de boete.

1.1 Nalevingsmonitor rookvrije werkplek

In het najaar van 2004 is de nVWA gestart met de tweejaarlijkse "Nalevingsmonitor rookvrije werkplek". Het doel is om ontwikkelingen in het naleefniveau en de naleefmotieven (betreffende de rookvrije werkplek) binnen verschillende bedrijfstakken vast te stellen. Het naleefniveau en de naleefmotieven worden bepaald aan de hand van telefonische enquêtes (uitgevoerd door een extern bureau). In het najaar van 2006, 2008 en 2010 heeft onderzoeks- en adviesbureau INTRAVAL de tweede, derde en vierde meting uitgevoerd.¹

---

¹ De eerste meting is in 2004 uitgevoerd door Research voor Beleid.

In de nalevingsmonitor staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

Wat zijn het naleefniveau en de naleefmotieven voor de genoemde tabakswetgeving van de bedrijven binnen verschillende bedrijfstakken en bedrijfsgrootten?

Opzet

In de monitor worden 13 bedrijfssectoren en drie bedrijfsgrootten onderscheiden, gebaseerd op de indeling van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Bij de bedrijfsgrootten gaat het om de volgende categorieën: 5-10 werknemers; 10-99 werknemers; en 100 of meer werknemers. Bedrijven met minder dan vijf werknemers zijn niet in de monitor opgenomen. Op basis van een aselechte steekproef per bedrijfstak uit het handelsregister van de Kamer van Koophandel zijn bedrijven benaderd voor het afnemen van een telefonische enquête. De vragenlijst is afgenomen bij degene die binnen het bedrijf c.q. de vestiging verantwoordelijk is voor c.q. goed op de hoogte is van het bedrijfsbeleid inzake rookvrije werkplekken en de naleving daarvan. Uiteindelijk zijn in 2004 744 respondenten geënuquêteerd, in 2006 2.201, in 2008 2.034 en in 2010 2.081.

Opgemerkt dient te worden dat in 2004 en 2006 voor de horeca nog geen rookverbod gold in de voor publiek bestemde ruimte(n). De vragen gesteld in 2004 en 2006 aan de respondenten in de horecabranche hebben alleen betrekking op het rookbeleid in de niet voor publiek bestemde ruimten, zoals keuken, magazijn, kantoor en kleedruimte.

In deze rapportage wordt primair een vergelijking gemaakt tussen de meting van 2010 (laatste meting) met de meting van 2004 (eerste meting) en met de meting van 2008 (één-na-laatste meting).

Wegingsfactor

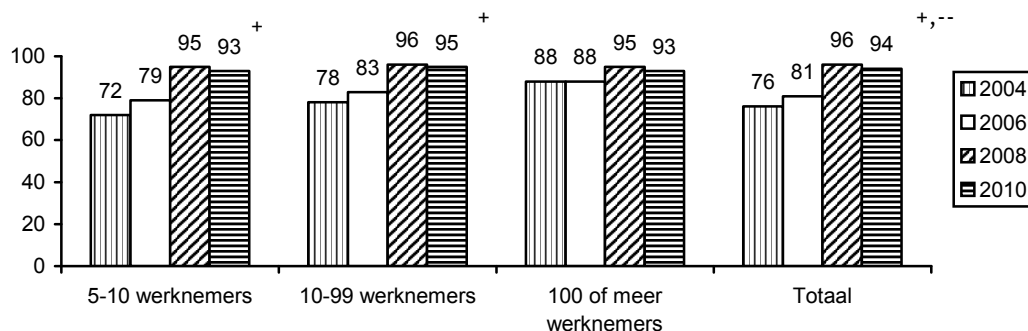
Om de steekproef een goede afspiegeling te laten zijn van de landelijke situatie zijn bij de vier metingen wegingsfactoren gebruikt. Deze factoren zijn berekend met behulp van de oorspronkelijke landelijke verdeling (op basis van gegevens van het LISA-bestand) en de verdeling binnen de uiteindelijke onderzoeksgroep.

1.2 Naleefniveau

De bedrijven is onder meer gevraagd aan te geven welke van de volgende omschrijvingen het beste de regels voor het roken weergeeft, zoals deze op dit moment in hun bedrijf gelden: geen rookbeperkingen; beperkt rookverbod; algemeen rookverbod met uitzonderingen; algemeen rookverbod met speciale rookruimten waar niet-rokers niet hoeven te komen; volledig rookverbod. Alleen de laatste twee regels voldoen aan de eisen uit de Tabakswet.

Het percentage bedrijven dat zegt regels te hebben opgesteld die conform de eisen zijn van de Tabakswet is met twee procent afgenomen ten opzichte van de vorige meting, maar is nog steeds erg hoog. In 2010 voldoet 94% aan de Tabakswet tegenover 96% in 2008 (figuur 1.1). Vergeleken met de meting in 2004 (76%) is er daarentegen sprake van een significante stijging. Deze toename is bij alle categorieën bedrijfsgroottes geconstateerd, alleen bij bedrijven met 100 of meer werknemers is het percentage niet significant gestegen (daar was het percentage al hoog).

Figuur 1.1 Percentage bedrijven dat aangeeft de regels voor de rookvrije werkplek te hebben ingesteld die conform de eisen van de Tabakswet zijn, naar bedrijfsgrootte

⁺ significante stijging tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

⁻⁻ significante daling tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

De toename vergeleken met 2004, kan worden verklaard doordat meer bedrijven een volledig rookverbod hebben ingevoerd: 81% in 2010 versus 39% in 2004.

Vergelijking branches

Van de branches geven in 2010 alle instellingen binnen het openbaar bestuur (100%) en financiële instellingen (100%) aan het rookbeleid volgens de eisen uit de Tabakswet te hebben ingevoerd (tabel 1.1). Zij scoren daarmee significant hoger dan landbouw (86%). Openbaar bestuur en financiële instellingen verschillen niet significant met de overige branches. Vergeleken met 2008 is er sprake van een daling in het percentage bouwnijverheidsbedrijven en industriële bedrijven dat zegt te voldoen aan de eisen van de Tabakswet: respectievelijk 86% in 2010 tegenover 94% in 2008 en 92% in 2010 versus 96% in 2008. Tussen 2004 en 2010 is er sprake van een stijging bij alle branches met uitzondering van gezondheidszorg en industrie.

Tabel 1.1 Percentage bedrijven dat aangeeft de regels voor de rookvrije werkplek te hebben ingesteld die conform de eisen van de Tabakswet zijn, naar branche²

	Bou	Cul	Fin	Gez	Ind	Lan	Ond	Opb	Rep	Verh	Verv	Hor
2004	63	65	86	98	86	41	91	83	90	86	68	9
2006	65	79	88	94	76	63	94	97	83	88	82	45
2008	94	97	96	97	96	90	99	94	97	96	93	97
2010	86 ^{+,--}	97 ⁺	100 ⁺	95	92 ⁻⁻	86 ⁺	99 ⁺	100 ⁺	94 ⁺	96 ⁺	90 ⁺	94 ⁺

⁺ significante stijging tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

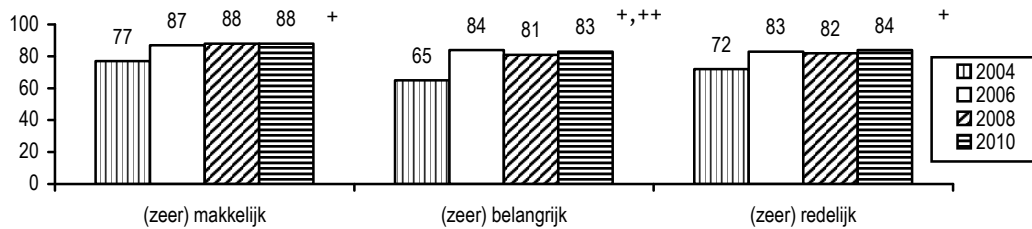
⁻⁻ significante daling tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

² Bou=bouwnijverheid; Cul=cultuur, recreatie, overige dienstverlening; Fin=financiële instelling; Gez=gezondheids- en welzijnzorg; Ind=industrie; Lan=landbouw en visserij; Ond=onderwijs; Opb=openbaar bestuur; Rep=reparatie consumentenartikelen; Verh=verhuur, zakelijke dienstverlening; Verv=vervoer, opslag en communicatie; Hor=horeca.

1.3 Invoering en handhaving

In 2010 geeft 88% van de bedrijven aan de invoering en handhaving van het rookverbod (zeer) makkelijk te vinden, in 2008 lag dit percentage op hetzelfde niveau (figuur 1.2). Vergeleken met de meting in 2004 is er sprake van een significante toename: 88% in 2010 tegenover 77% in 2004. In 2010 vinden ten opzichte van 2008 en 2004 meer bedrijven de invoering en handhaving (erg) belangrijk: 83% in 2010 tegenover 81% in 2008 en 65% in 2004.

Figuur 1.2 Percentage bedrijven dat de invoering en handhaving van de rookvrije werkplek (zeer) makkelijk, (zeer) belangrijk en (zeer) redelijk vindt

* significante stijging tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

** significante stijging tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

De bedrijven is eveneens gevraagd hoe redelijk het merendeel van het personeel de invoering en handhaving van het rookverbod volgens hen vindt. In 2010 denkt 84% van de bedrijven dat het merendeel van het personeel de invoering en handhaving van het rookverbod (zeer) redelijk vindt. In 2008 lag dit percentage met 82% op ongeveer hetzelfde niveau, terwijl dit in 2004 met 72% significant minder vaak werd aangegeven.

Vergelijking branches

Binnen elke branche geeft het merendeel aan de invoering en handhaving van het rookverbod (zeer) makkelijk te vinden (tabel 1.2). Het onderwijs scoort met 96% het hoogst, terwijl de horeca met 79% het laagst scoort. Er doen zich geen significante verschillen voor bij de branches ten opzichte van 2008. Bij bouwnijverheid, cultuur en recreatie, landbouw, reparatie consumentenartikelen, verhuur, zakelijke dienstverlening en horeca is er sprake van een significante stijging tussen 2004 en 2010.

Het percentage bedrijven dat de invoering en handhaving van de rookvrije werkplek (zeer) belangrijk vindt, loopt in 2010 uiteen van 74% van de horeca tot 96% van de gezondheids- en onderwijsinstellingen. Vergeleken met 2008 doen zich geen significante verschillen voor bij de branches. Bij bouwnijverheid, cultuur en recreatie, industrie, landbouw, reparatie consumentenartikelen, verhuur, zakelijke dienstverlening en horeca is het percentage ten opzichte van de meting in 2004 significant gestegen.

Bij cultuur en recreatie en verhuur, zakelijke dienstverlening is er tussen 2008 en 2010 sprake van een stijging in het percentage bedrijven dat de invoering en handhaving van de rookvrije werkplek (zeer) redelijk vindt. Vergeleken met 2004 is er ook sprake van een significante stijging bij de volgende branches: cultuur en recreatie, landbouw, vervoer, opslag en communicatie en horeca. Instellingen binnen het openbaar bestuur scoren in 2010 met 96% het hoogst, zij verschilt hiermee significant met industrie (79%), landbouw (78%), bouwnijverheid (77%) en horeca (71%).

Tabel 1.2 Percentage bedrijven dat de invoering en handhaving van de rookvrije werkplek (zeer) makkelijk, (zeer) belangrijk en (zeer) redelijk vindt, naar branche

(zeer) makkelijk	Bou	Cul	Fin	Gez	Ind	Lan	Ond	Opb	Rep	Verh	Verv	Hor
2004	69	69	93	88	84	72	91	83	78	77	82	56
2006	79	85	95	88	86	78	93	89	88	92	86	74
2008	87	88	92	90	84	90	95	92	90	89	88	75
2010	87 ⁺	92 ⁺	94	93	81	94 ⁺	96	84	86 ⁺	92 ⁺	84	79 ⁺
(zeer) belangrijk												
2004	59	69	86	97	66	45	86	100	54	70	68	56
2006	75	85	86	94	78	67	94	86	83	88	74	74
2008	76	85	85	92	80	74	94	90	77	85	75	66
2010	81 ⁺	87 ⁺	92	96	82 ⁺	80 ⁺	96	92	79 ⁺	87 ⁺	77	74 ⁺
(zeer) redelijk												
2004	66	78	93	95	76	48	91	100	65	83	68	46
2006	71	82	91	89	81	70	94	94	83	86	73	71
2008	80	82	84	92	83	80	91	87	84	82	78	63
2010	78	91 ^{+,**}	94	91	79	79 ⁺	95	96	80	89 ^{**}	84 ⁺	71 ⁺

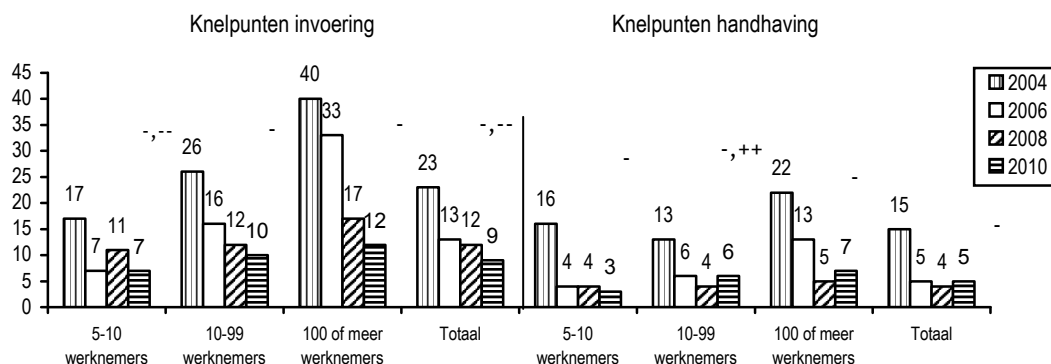
⁺ significante stijging tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

^{**} significante stijging tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

1.4 Knelpunten invoering en handhaving

Bedrijven ervaren steeds minder knelpunten bij het invoeren en handhaven van het rookverbod. Zo geeft in 2010 9% aan knelpunten te hebben ondervonden bij de invoering van het rookverbod, terwijl in 2008 12% en in 2004 23% van de bedrijven dit aangaf (figuur 1.3). Bij alle drie categorieën bedrijfsgroottes is deze daling geconstateerd ten opzichte van 2004.

Figuur 1.3 Percentage bedrijven dat knelpunten heeft ondervonden tijdens de invoering en handhaving van het rookverbod binnen het bedrijf, naar bedrijfsgrootte

[~] significante daling tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

[^] significante daling tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

^{**} significante stijging tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

In 2010 geeft 5% van de bedrijven aan knelpunten te ervaren bij het handhaven van het rookverbod binnen hun bedrijf, in 2008 gaf ongeveer hetzelfde percentage (4%) dit aan (figuur 1.3). Alleen bij de middelgrote bedrijven is er vergeleken met 2008 sprake van een stijging in het percentage bedrijven dat knelpunten ervaart bij het handhaven (6% in 2010 versus 4% in 2008).

Ten opzichte van de meting in 2004 is er sprake van een significante daling van het totale percentage bedrijven dat knelpunten in de handhaving ondervindt: 5% in 2010 tegenover 15% in 2004. Deze daling vergeleken met de meting in 2004 doet zich bij alle categorieën bedrijfsgroottes voor. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat men inmiddels is gewend aan het rookverbod en dat het niet echt een issue meer is. De bedrijven die hebben aangegeven knelpunten te ervaren is vervolgens gevraagd om welke knelpunten het gaat. Het blijkt in alle jaren met name te gaan om gebrek aan draagvlak onder personeelsleden (24% in 2010, 37% in 2008 en 29% in 2004) en gebrek aan draagvlak onder bezoekers c.q. cliënten (22% in 2010, 27% in 2008 en 13% in 2004).

Vergelijking branches

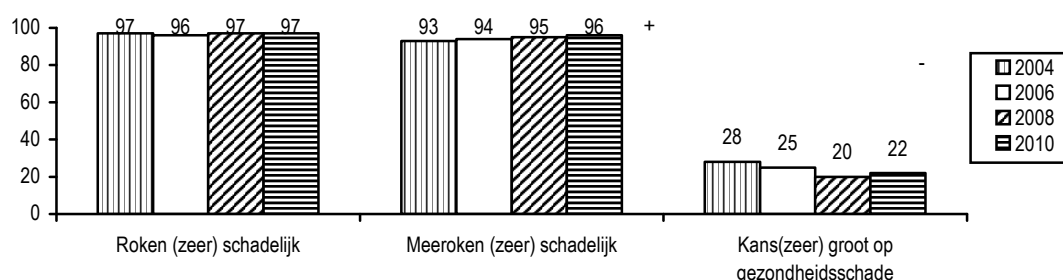
De horecagelegenheden (25%) en instellingen binnen het openbaar bestuur (20%) hebben in 2010 het vaakst knelpunten ervaren bij het invoeren van het rookverbod. Zij scoren daarmee hoger dan: industrie (12%); onderwijs (9%); cultuur en recreatie (9%); vervoer, opslag en communicatie (9%); reparatie consumentenartikelen (8%); gezondheidszorg (7%); landbouw (7%); bouwnijverheid (6%); financiële instellingen (2%) en verhuur, zakelijke dienstverlening (1%). Het gaat hierbij met name om geen draagvlak bij het personeel (75% openbaar bestuur; 20% horeca). De horecagelegenheden noemen daarnaast geen draagvlak bij bezoekers (37%) als één van de knelpunten.

Het percentage van de branches dat knelpunten ervaart bij het handhaven van het rookverbod loopt uiteen van 0% van de financiële instellingen tot 17% van de bedrijven binnen de horeca. De horeca verschilt hiermee significant met vrijwel alle overige branches (met uitzondering van openbaar bestuur). Er dient hierbij wel te worden opgemerkt dat het rookverbod in de horeca per 1 juli 2008 is ingevoerd, terwijl dit bij de andere branches al sinds 2004 geldt.

1.5 Risicoperceptie en gezondheidsrisico's

In alle metingen is het overgrote deel van de bedrijven van mening dat roken (97% in 2010, 2008 en 2004) en meerroken (96% in 2010, 95% in 2008 en 93% in 2004) schadelijk is voor de gezondheid (figuur 1.4). Alleen het percentage bedrijven dat vindt dat meerroken (zeer) schadelijk is voor de gezondheid, is in 2010 significant toegenomen vergeleken met de meting in 2004. Het percentage dat bij een niet correct ingevoerd rookbeleid de kans (zeer) groot inschat dat eigen niet-rokende werknemers gezondheidsschade oplopen door het roken van collega's is in 2010 22%. Dit percentage is afgenomen vergeleken met 2004 (28%). Het lijkt er dus op dat bedrijven de gezondheidsrisico's lager inschatten wanneer het hun eigen werkomgeving betreft.

Figuur 1.4 Percentage bedrijven dat van mening is dat roken of meerroken (zeer) schadelijk is voor de gezondheid en het percentage bedrijven dat de kans (zeer) groot inschat dat niet rokende werknemers gezondheidsschade oplopen door rokende collega's

* significante stijging tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

ˆ significante daling tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

Vergelijking branches

Bij de vragen naar de schadelijkheid van roken en meerroken zijn de verschillen tussen de branches klein. De percentages van de bedrijven die van mening zijn dat roken (zeer) schadelijk is voor de gezondheid lopen uiteen van 95% van de landbouwbedrijven tot 99% van de instellingen binnen de zakelijke dienstverlening. De zakelijke dienstverlening verschilt daarnaast significant van: industrie (96%); reparatie consumentenartikelen (96%); horeca (96%); vervoer, opslag en communicatie (96%); en onderwijs (96%). Binnen de zakelijke dienstverlening en gezondheidszorg is het percentage dat denkt dat roken schadelijk is voor de gezondheid tussen 2008 en 2010 significant gestegen. Vergeleken met 2004 geldt deze stijging voor: industrie, reparatie van consumentenartikelen, horeca, zakelijke dienstverlening en cultuur en recreatie.

Het percentage van de verschillende branches dat denkt dat meerroken (zeer) schadelijk is voor de gezondheid loopt uiteen van 88% van instellingen binnen het openbaar bestuur tot 99% van instellingen binnen de gezondheidszorg. De gezondheidszorg verschilt ook significant met: reparatie consumentenartikelen (96%); vervoer, opslag en communicatie (95%) bouwnijverheid (94%); industrie (93%); horeca (92%). Bij de branche openbaar bestuur is er sprake van een stijging in het percentage tussen 2008 en 2010. Deze stijging geldt ten opzichte van 2004 voor de horeca en verhuur en zakelijke dienstverlening.

In 2010 geeft 34% van de instellingen binnen de gezondheidszorg aan dat zij de kans (zeer) groot schatten dat niet-rokende werknemers gezondheidsschade oplopen wanneer het rookverbod niet correct is ingevoerd of wordt gehandhaafd. De gezondheidszorg schat deze kans het hoogst in en verschilt daarmee significant van de volgende branches: cultuur en recreatie (23%); reparatie consumentenartikelen (21%); landbouw (19%); industrie (17%); vervoer, opslag en communicatie (14%); horeca (14%); en bouwnijverheid (13%). Bij de branches doen zich geen significante verschillen voor tussen 2008 en 2010. Ten opzichte van de meting in 2004 is er sprake van een daling bij de branche reparatie consumentenartikelen.

1.6 Ten slotte

In het algemeen is de naleving van het totale rookverbod hoog. Het percentage bedrijven dat zegt regels te hebben opgesteld die conform de eisen van de Tabakswet zijn is weliswaar licht gedaald ten opzichte van de vorige meting in 2008, maar is nog steeds zeer hoog (94%). Deze daling doet zich alleen voor bij de sectoren bouwnijverheid en industrie. Er is een verschuiving te constateren van bedrijven met een algemeen rookverbod met speciale ruimten naar bedrijven met een volledig rookverbod. Met andere woorden: er zijn steeds meer bedrijven die een volledig rookverbod hebben ingesteld.

Het lijkt erop dat het rookverbod meer gemeengoed is geworden. De bedrijven geven namelijk steeds minder vaak aan knelpunten te ondervinden bij de invoering en handhaving van het rookverbod. In 2010 geeft 5-9% van de bedrijven aan knelpunten te hebben ervaren. De horeca ervaart het vaakst knelpunten.

Naast het minder vaak voorkomen van knelpunten geven de hoge positieve percentages over de beoordeling van de invoering en handhaving van het rookverbod ook aan dat het rookverbod steeds vanzelfsprekender is geworden. Het overgrote deel van de bedrijven vindt in 2010 de invoering en handhaving van het rookverbod binnen het bedrijf (zeer) makkelijk, (zeer) belangrijk en denkt dat het merendeel van het personeel de invoering en de handhaving van het rookverbod (zeer) redelijk vindt (respectievelijk 88%, 83% en 84%). Van alle sectoren scoort de horeca het laagst op deze beoordelingen. Het percentage

bedrijven dat aangeeft dat het correct invoeren en handhaven van het rookverbod bijdraagt aan een goed imago is vergeleken met de vorige meting in 2008 gestegen. Ook hieruit blijkt dat het invoeren en handhaven van het rookverbod als positief wordt beschouwd en steeds meer gemeengoed is geworden.

Dat de horeca van alle sectoren het meeste moeite lijkt te hebben met de invoering en handhaving van het rookverbod blijkt ook uit de Monitor naleefniveau rookvrije horeca. De laatste wintermeting van 2010/2011 laat zien dat in de helft (50%) van de cafés en discotheken wordt gerookt. De naleving bij hotels en restaurants ligt aanzienlijk hoger (respectievelijk 92% en 99%). Het lijken daar ook voornamelijk cafés en discotheken te zijn die knelpunten ondervinden en de invoering en handhaving van het rookverbod negatief beoordelen.

Tot slot lijkt het erop dat bedrijven de gezondheidsrisico's lager inschatten wanneer het hun eigen werkomgeving betreft. Het totale percentage bedrijven dat van mening is dat roken en meeroken schadelijk is voor de gezondheid ligt erg hoog (respectievelijk 97% en 96%). Het totale percentage bedrijven dat de kans (zeer) groot acht dat niet rokende werknemers gezondheidsschade oplopen door het roken van collega's als het rookverbod niet correct is ingevoerd of wordt gehandhaafd ligt met 22% echter veel lager. Een mogelijke verklaring voor dit lagere percentage is het feit dat op de meeste werkplekken niet of nauwelijks wordt gerookt.

2. RESULTATEN

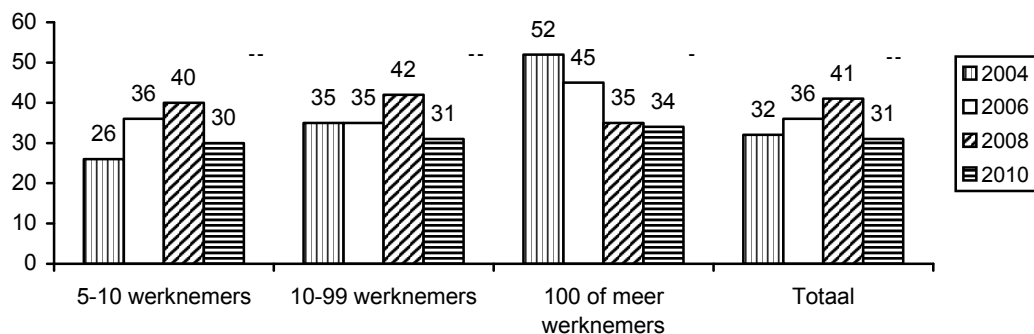
In dit hoofdstuk wordt uitgebreider ingegaan op de resultaten uit de nalevingsmonitor van de meting 2010. Achtereenvolgens wordt aandacht besteed aan de wetgeving, het rookbeleid, de invoering en handhaving van het rookbeleid en het oordeel hierover. Bij de bespreking van de resultaten worden de verschillen tussen 2008 en 2010 en de verschillen tussen 2004 en 2010 voor het totaal en de onderverdeling naar bedrijfsgrootte behandeld. Daarnaast wordt voor de meting 2010 nagegaan in hoeverre er verschillen bestaan tussen de branches.

In de tekst worden alleen de significante verschillen besproken (significantieniveau $p < 0,05$).¹ In de tabellen worden de gewogen aantallen weergegeven.

2.1 Duidelijkheid wetgeving

Het deel van de bedrijven dat van mening is (zeer) veel te weten over de wetgeving ten aanzien van de rookvrije werkplek is tussen 2010 en 2008 gedaald (31% in 2010 tegenover 41% in 2008) (figuur 2.1). Bij de kleine bedrijven geeft in 2010 30% aan (zeer) veel te weten over de wetgeving, terwijl dit percentage in 2008 nog op 40% lag. Ook bij de middelgrote bedrijven is deze afname vergeleken met 2008 geconstateerd. In 2010 geeft 31% van deze bedrijven dit aan, in 2008 was het percentage 42%. Bij de grote bedrijven geeft 34% aan (zeer) veel te weten over de wetgeving. Dit percentage is alleen gedaald ten opzichte van 2004 (52%).

Figuur 2.1 Percentage bedrijven dat naar eigen zeggen (zeer) veel weet over de wetgeving over de rookvrije werkplek, naar bedrijfsgrootte

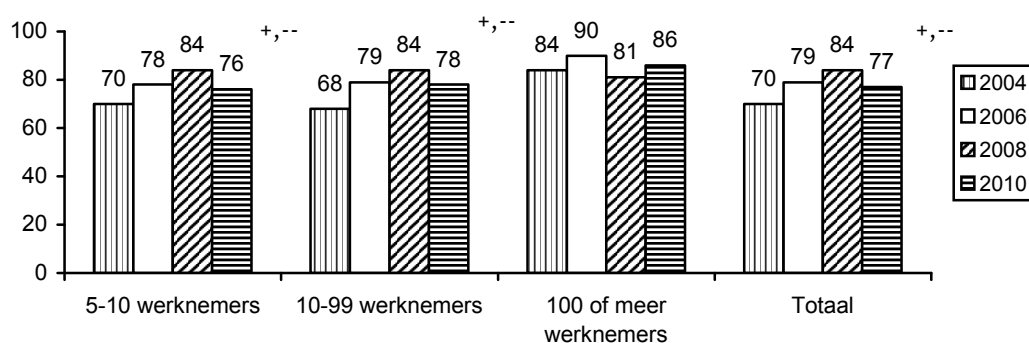
¹ significante daling tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

² significante daling tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

¹ De verschillende uitkomsten tussen de twee metingen zijn statistisch getoetst op 'toeval'. In de statistische toetsing is uitgegaan van een betrouwbaarheidsinterval van 95%. Dit betekent dat indien de gevonden verschillen significant zijn, het voor 95% zeker is dat de verschillen berusten op werkelijke verschillen en niet op toevallige (steekproef)fluctuaties. Indien er sprake is van een significant verschil is dat bij de tabel aangegeven met ' $p < 0,05$ '. In de meeste gevallen ligt de p-waarde nog lager. Er is gebruik gemaakt van de chi-kwadraattoets.

Vervolgens is gevraagd hoe duidelijk de bedrijven de wetgeving over de rookvrije werkplek vinden. Er is sprake van een afname in het percentage bedrijven dat de wetgeving (zeer) duidelijk vindt: in 2010 is 77% van mening dat de wetgeving (zeer) duidelijk is, terwijl in 2008 84% dit aangaf (figuur 2.2). Ten opzichte van 2004 (70%) is er wel sprake van een significante stijging. Zowel bij de kleine bedrijven als bij de middelgrote bedrijven is het percentage dat aangeeft de wetgeving (zeer) duidelijk te vinden gedaald ten opzichte van de meting in 2008 (kleine bedrijven: 76% in 2010 versus 84% in 2008; middelgrote bedrijven: 78% in 2010 versus 84% in 2008). Vergeleken met 2004 is er bij deze kleine en middelgrote bedrijven sprake van een stijging van het percentage bedrijven dat de wetgeving als (zeer) duidelijk beoordeelt (kleine bedrijven: 76% in 2010 versus 70% in 2004; middelgrote bedrijven: 78% in 2010 versus 68% in 2004).

Figuur 2.2 Percentage bedrijven dat de wetgeving over de rookvrije werkplek (zeer) duidelijk vindt, naar bedrijfs grootte

⁺ significante stijging tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

⁻ significante daling tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

Vergelijking branches

In 2010 scoort de horeca met 48% het hoogst op de vraag of zij (zeer) veel weten over de wetgeving over de rookvrije werkplek. Hierbij is sprake van een significant verschil met: cultuur en recreatie (36%); landbouw (32%); onderwijs (32%); vervoer, opslag en communicatie (31 %); industrie (30%); bouwnijverheid (30%); gezondheidszorg (30%); reparatie consumentenartikelen (27%); en verhuur en zakelijke dienstverlening (25%).

Bij de vraag over de duidelijkheid van de wetgeving loopt het percentage bedrijven dat aangeeft de wetgeving over de rookvrije werkplek (zeer) duidelijk te vinden uiteen van 71% van de landbouw tot 81% van de sector reparatie consumentenartikelen. Behalve met landbouw verschilt de sector reparatie consumentenartikelen niet significant met één van de andere sectoren. Van de horecasector geeft 75% van de bedrijven aan de wetgeving over de rookvrije werkplek (zeer) duidelijk te vinden.

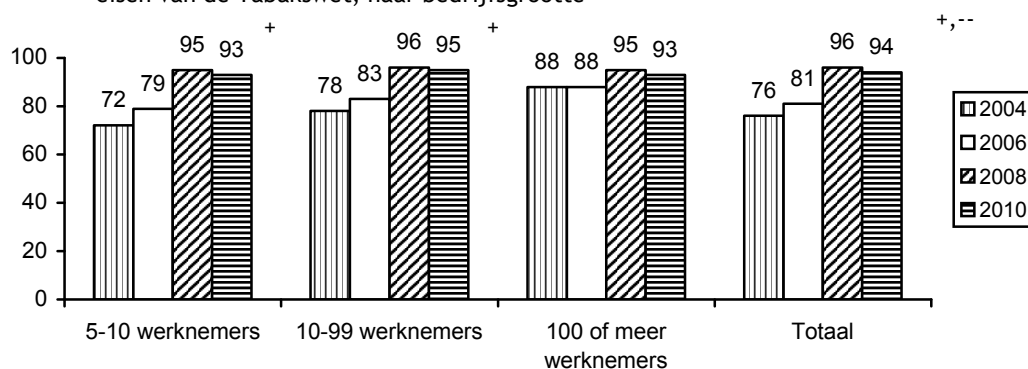
2.2 Rookbeleid

De bedrijven is een vijftal omschrijvingen van regels voorgelegd. Vervolgens is gevraagd aan te geven welke omschrijving het beste de regels voor het roken weergeeft zoals deze op dit moment in hun bedrijf gelden. Het gaat hierbij om de volgende omschrijvingen:

- geen rookbeperkingen;
- beperkt rookverbod;
- algemeen rookverbod met uitzonderingen;
- algemeen rookverbod met speciale rookruimten waar niet-rokers niet hoeven te komen;
- volledig rookverbod.

Alleen de laatste twee regels voldoen aan de eisen uit de Tabakswet. In figuur 2.3 zijn de percentages bedrijven weergegeven die hebben aangegeven dat één van deze twee omschrijvingen het beste de regels weergeeft zoals op dit moment in hun bedrijf gelden. Het percentage bedrijven dat zegt regels te hebben opgesteld die conform de eisen van de Tabakswet zijn, is afgenomen: in 2010 voldoet 94% aan de Tabakswet tegenover 96% in 2008. Wanneer het percentage in 2010 wordt vergeleken met 2004 (76%) is er sprake van een toename. Deze toename is terug te vinden in alle categorieën bedrijfsgroottes, alleen is bij bedrijven met 100 of meer medewerkers de toename niet significant (daar was het percentage al hoog).

Figuur 2.3 Percentage bedrijven dat regels voor de rookvrije werkplek heeft ingesteld conform de eisen van de Tabakswet, naar bedrijfsgrootte

* significante stijging tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

^- significante daling tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

Het percentage bedrijven dat een speciale rookruimte heeft is in 2010 afgenomen vergeleken met 2008 (13% in 2010 tegenover 18% in 2008) (tabel 2.1). Het deel dat een volledig rookverbod hanteert is sinds de vorige meting toegenomen (81% in 2010 versus 77% in 2008). Ook het percentage bedrijven met een rookverbod met uitzondering is significant toegenomen (4% in 2010 en 2% in 2008).

Vergeleken met 2004 is het aantal bedrijven dat geen rookbeperking of een beperkt rookverbod hanteert gedaald (bij beide vormen: 1% in 2010 tegenover 7% in 2004 naar). De percentages bedrijven met een algemeen rookverbod met uitzonderingen of een algemeen rookverbod met speciale rookruimte zijn eveneens afgenomen sinds 2004 (algemeen rookverbod met uitzonderingen: 4% in 2010 en 10% in 2004; algemeen rookverbod met speciale rookruimte: 13% in 2010 en 37% in 2004). Het merendeel (81%) van de bedrijven heeft in 2010 een volledig rookverbod, in 2004 lag dit percentage veel lager (39%).

De veranderingen binnen alle drie categorieën bedrijfsgroottes tussen 2010 en 2008 en 2010 en 2004 komen grotendeels overeen met het totaalbeeld.

Tabel 2.1 Omschrijvingen die het beste de regels voor het roken zoals op dit moment in het bedrijf gelden weergeven, naar bedrijfsgrootte, in %

	5-10 werknemers				10-99 werknemers			
	jaar	2004	2006	2008	2010	2004	2006	2008
n	297	1.026	871	1004	394	1.070	1.019	977
geen rookbeperkingen	11	6	1	2	5	3	1	1
beperkt rookverbod	9	6	1	2	6	5	1	1
alg. rookverbod met uitzonderingen	7	9	3	3	12	10	2	4 ^{**}
alg. rookverbod met speciale rookruimten	35	12	15	8 ^{**}	36	22	21	16 ^{**}
volledig rookverbod	38	67	80	85 ⁺	42	62	75	79 ^{*,**}
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

	Meer dan 100 werknemers				Totaal			
	jaar	2004	2006	2008	2010	2004	2006	2008
n	50	105	145	99	739	2.203	2.035	2080
geen rookbeperkingen	0	1	1	0	7	4	1	1
beperkt rookverbod	2	1	4	1	7	5	1	1
alg. rookverbod met uitzonderingen	10	11	1	7 ⁺	10	9	2	4 ^{**}
alg. rookverbod met speciale rookruimten	63	50	28	36 [·]	37	19	18	13 ^{**}
volledig rookverbod	25	38	67	56 [·]	39	63	77	81 ^{*,**}
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

[·] significante daling tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

^{**} significante daling tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

⁺ significante stijging tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

^{**} significante stijging tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

Vergelijking branches

Per branche loopt het percentage bedrijven dat het rookverbod binnen het bedrijf conform de eisen uit de Tabakswet heeft ingevoerd uiteen van 86% van de landbouwbedrijven en bouwnijverheid tot 100% van de instellingen binnen het openbaar bestuur en financiële instellingen (tabel 2.2). Openbaar bestuur en financiële instellingen scoren niet significant hoger dan de overige branches, de percentages van de overige branches liggen op 90% of hoger.

Tabel 2.2 Omschrijvingen die het beste de regels voor het roken zoals op dit moment in het bedrijf gelden weergeven, naar branche², in %

2004	Bou	Cul	Fin	Gez	Ind	Lan	Ond	Opb	Rep	Verh	Verv	Hor
Geen rookbeperkingen	16	0	0	0	0	29	0	0	0	0	14	52
Beperkt rookverbod	6	18	0	0	8	7	0	0	3	0	9	30
Alg. rookverbod met uitzonderingen	14	15	13	2	6	21	9	0	7	14	9	9
Alg. rookverbod met speciale rookruimten	30	23	43	29	44	25	24	50	49	48	30	7
Volledig rookverbod	33	43	43	70	43	18	68	50	41	38	36	2
2008	Bou	Cul	Fin	Gez	Ind	Lan	Ond	Opb	Rep	Verh	Verv	Hor
Geen rookbeperkingen	1	1	1	0	0	3	1	0	1	1	1	0
Beperkt rookverbod	3	0	0	0	1	4	0	2	2	2	3	1
Alg. rookverbod met uitzonderingen	3	3	3	3	3	3	0	3	2	2	3	2
Alg. rookverbod met speciale rookruimten	15	15	15	19	26	15	13	43	13	18	17	11
Volledig rookverbod	78	91	81	78	70	75	86	52	84	78	77	86
2010	Bou	Cul	Fin	Gez	Ind	Lan	Ond	Opb	Rep	Verh	Verv	Hor
Geen rookbeperkingen	3 ^ˆ	1	0	1	2	2 ^ˆ	1	0	1	0	2 ^ˆ	0
Beperkt rookverbod	1 ^ˆ	0 ^ˆ	0	0	2 ^ˆ	5	0	0	1 ^ˆ	1	4	1 ^ˆ
Alg. rookverbod met uitzonderingen	9 ^{ˆˆ}	2 ^ˆ	0 ^ˆ	3	4	6 ^ˆ	0	0	4	2 ^ˆ	3	5
Alg. rookverbod met speciale rookruimten	8 ^ˆ	16	17 ^ˆ	12 ^ˆ	21 ^ˆ	7 ^ˆ	5 ^{ˆˆˆ}	28	14 ^ˆ	8 ^{ˆˆˆ}	18	15
Volledig rookverbod	78 ^ˆ	81 ^ˆ	83 ^ˆ	84 ^ˆ	71 ^ˆ	79 ^ˆ	94 ^{ˆˆˆ}	72	80 ^ˆ	88 ^{ˆˆˆ}	72 ^ˆ	79 ^ˆ

^ˆ significante daling tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

^{ˆˆ} significante daling tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

^ˆ significante stijging tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

^{ˆˆ} significante stijging tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

Vergeleken met de meting van 2008 is het percentage bedrijven met een algemeen rookverbod met speciale rookruimten in de sectoren onderwijs en verhuur, zakelijke dienstverlening afgenomen. Het percentage bedrijven uit beide sectoren die een volledig rookverbod hanteren zijn daarentegen significant toegenomen ten opzichte van 2008. Bij alle branches, met uitzondering van openbaar bestuur, is het percentage met een volledig rookverbod gestegen vergeleken met 2004.

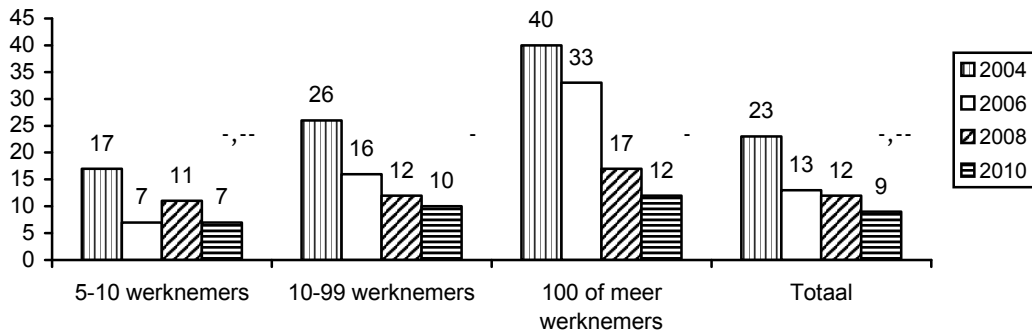
2.3 Invoering rookverbod

In 2010 geeft 9% van de bedrijven aan knelpunten te hebben ervaren bij het invoeren en toepassen van het rookverbod binnen hun bedrijf, in 2008 en 2004 lag dit percentage

² Bou=bouwnijverheid; Cul=cultuur, recreatie, overige dienstverlening; Fin=financiële instelling; Gez=gezondheids- en welzijnzorg; Ind=industrie; Lan=landbouw en visserij; Ond=onderwijs; Opb=openbaar bestuur; Rep=reparatie consumentenartikelen; Verh=verhuur, zakelijke dienstverlening; Verv=vervoer, opslag en communicatie; Hor= horeca.

significant hoger (12% in 2008 en 23% in 2004) (figuur 2.4). De daling vergeleken met 2008 doet zich alleen voor bij kleine bedrijven. Bij alle drie categorieën bedrijfsgroottes is deze daling geconstateerd ten opzichte van 2004.

Figuur 2.4 Percentage bedrijven dat knelpunten heeft ondervonden tijdens de invoering en toepassing van het rookverbod binnen het bedrijf, naar bedrijfsgrootte

^ significante daling tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

^ significante daling tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

De bedrijven die hebben aangegeven knelpunten te ervaren is vervolgens gevraagd om welke knelpunten het gaat. Het blijkt in alle jaren met name te gaan om het knelpunt dat er geen sprake is van draagvlak onder de personeelsleden (45% in 2010, 43% in 2008 en 42% in 2004). De volgende vier knelpunten worden in 2010 vaker genoemd dan in 2008: onvrede, onbegrip, commentaar personeel (24% in 2010 en 11% in 2008); rokers werken minder dan niet-rokers/rooktijd wordt van werkuren afgehaald (12% in 2010 en 3% in 2008); personeel kan niet altijd van werkplek weg om te gaan roken (17% in 2010 en 9% in 2008); en onvrede, onbegrip commentaar cliënten/klanten (8% in 2010 en 2% in 2008). In het algemeen ervaren bedrijven met name minder knelpunten ten aanzien van het creëren van aparte rookruimten.

De bedrijven zijn ook enkele situaties voorgelegd met de vraag om aan te geven of deze situaties van invloed zijn geweest op de invoering van het rookverbod binnen hun bedrijf. Uit tabel 2.3 blijkt dat in alle jaren met name de wil van de directie (57% in 2010; 65% in 2008; en 52% in 2004) en de inwerkingtreding van de Tabakswet (35% in 2010; 34% in 2008; en 42% in 2004) invloed hebben gehad. Vergeleken met de meting in 2008 hebben de wil van de directie (57% in 2010 tegenover 65% in 2008), de wil van de ondernemingsraad (21% in 2010 versus 23% in 2008) en de controles van de nVWA (6% in 2010 tegenover 7% in 2008) minder invloed gekregen. Ten opzichte van 2004 zijn de invloed van de inwerkingtreding van de Tabakswet (35% in 2010 versus 42% in 2004), informatie over de Tabakswet (20% in 2010 tegenover 27% in 2004) en de klachten van werknemers (12% in 2010 en 23% in 2004) afgenomen. Daarentegen hebben de wil van de directie (57% in 2010 versus 52% in 2004), de controles van de nVWA (6% in 2010 versus 2% in 2004) en een maatregel van de nVWA (2% in 2010 tegenover 1% in 2004) in 2010 meer invloed gekregen vergeleken met de meting in 2004.

Tabel 2.3 Zaken die van invloed zijn geweest op de invoering van het rookverbod, naar bedrijfsgrootte, in %

jaar	5-10 werknemers				10-99 werknemers			
	2004	2006	2008	2010	2004	2006	2008	2010
n	300	968	871	1005	394	1.040	1.019	977
Inwerkingtreding Tabakswet	27	37	30	28	50	49	36	40
Informatie over Tabakswet	17	19	20	17	32	30	25	22
Klachten van werknemers	15	13	11	10	27	23	16	13
Wil van directie	47	59	62	52 [~]	53	63	65	59 [~]
Wil van ondernemingsraad	6	13	20	15 ^{***}	23	23	24	22
Aankondiging handhavingacties nVWA	5	16	15	12 ^{***}	16	21	15	14
Controle bedrijf door nVWA	1	7	7	5 ⁺	2	10	7	6 ⁺
Maatregel tegen bedrijf door nVWA	0	3	3	2 ^{***}	1	4	3	3

jaar	Meer dan 100 werknemers				Totaal			
	2004	2006	2008	2010	2004	2006	2008	2010
n	51	105	145	99	744	2.112	2.035	2.081
Inwerkingtreding Tabakswet	69	68	37	59 ⁺⁺	42	45	34	35 ⁻
Informatie over Tabakswet	51	39	25	35	27	25	23	20
Klachten van werknemers	35	40	10	29 ⁺⁺	23	19	13	12 ⁻
Wil van directie	68	74	70	81	52	62	65	57 ^{***}
Wil van ondernemingsraad	59	55	33	60 ⁺⁺	18	20	23	21 [~]
Aankondiging handhavingacties nVWA	22	29	10	21 ⁺⁺	12	19	15	13
Controle bedrijf door nVWA	14	19	9	7	2	9	7	6 ^{***}
Maatregel tegen bedrijf door nVWA	6	9	3	3	1	3	3	2 ⁺

[~] significante daling tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

[~] significante daling tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

⁺ significante stijging tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

⁺⁺ significante stijging tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

Vergelijking branches

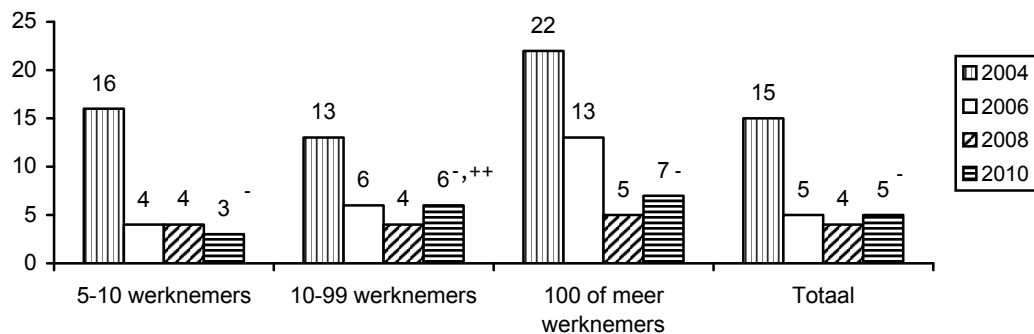
De horeca en instellingen binnen het openbaar bestuur hebben het vaakst knelpunten ervaren bij de invoering en toepassing van het rookverbod, respectievelijk 25% en 20%, terwijl bouwnijverheid (6%), financiële instellingen (2%) en verhuur en zakelijke dienstverlening (1%) die het minst vaak hebben ervaren. De horeca laat tevens een significant verschil zien met vrijwel alle overige branches (met uitzondering van instellingen binnen het openbaar bestuur).

Instellingen binnen het openbaar bestuur geven het vaakst aan dat de inwerkingtreding van de Tabakswet van invloed is geweest op de invoering van het rookverbod binnen het bedrijf (56%). Hiermee verschilt deze branche significant met: bouwnijverheid (33%); onderwijs (33%); gezondheidszorg (31%) en verhuur en zakelijke dienstverlening (27%). Ook met betrekking tot de wil van de directie geven instellingen binnen het openbaar bestuur het vaakst aan dat dit van invloed is geweest op de invoering van het rookverbod. De percentages lopen uiteen van 47% van de instellingen binnen de gezondheidszorg tot 68% van de instellingen binnen het openbaar bestuur.

2.4 Handhaving rookverbod

In 2010 geeft 5% van de bedrijven aan knelpunten te ervaren bij het handhaven van het rookverbod binnen hun bedrijf, in 2008 lag dit percentage met 4% op ongeveer hetzelfde niveau (figuur 2.5). Vergeleken met 2004 is er in 2010 sprake van een daling in het percentage bedrijven die knelpunten ervaren (5% in 2010 versus 15% in 2004). Bij de middelgrote bedrijven doet zich in 2010 een significante stijging voor in het percentage bedrijven dat knelpunten ervaart ten opzichte van de meting in 2008 (6% in 2010 tegenover 4% in 2008). Een daling vergeleken met de meting in 2004 doet zich bij alle categorieën bedrijfsgroottes voor.

Figuur 2.5 Percentage bedrijven dat knelpunten ondervindt bij de handhaving van het rookverbod binnen het bedrijf, naar bedrijfsgrootte

- significante daling tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

++ significante stijging tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

De bedrijven die hebben aangegeven knelpunten te ervaren is vervolgens gevraagd om welke knelpunten het gaat. Het blijkt in alle jaren met name te gaan om gebrek aan draagvlak onder personeelsleden (24% in 2010, 37% in 2008 en 29% in 2004) en het gebrek aan draagvlak onder bezoekers c.q. cliënten (22% in 2010, 27% in 2008 en 13% in 2004). Ten opzichte van zowel 2008 als 2004 is in 2010 significant vaker aangegeven dat het personeel niet altijd van de werkplek weg kan om te roken (23% in 2010, 10% in 2008 en 0% in 2004) en dat het aantal incidenten door werknemers/cliënten/bezoekers (21% in 2010, 5% in 2008 en 3% in 2004) een knelpunt is. Het gebrek aan draagvlak onder bezoekers c.q. cliënten is in 2010 significant toegenomen vergeleken met de meting in 2004 (22% in 2010 versus 13% in 2004), terwijl de afwezigheid van een rookruimte sinds 2004 minder vaak als knelpunt wordt aangegeven (6% in 2010 tegenover 33% in 2004).

Vergelijking branches

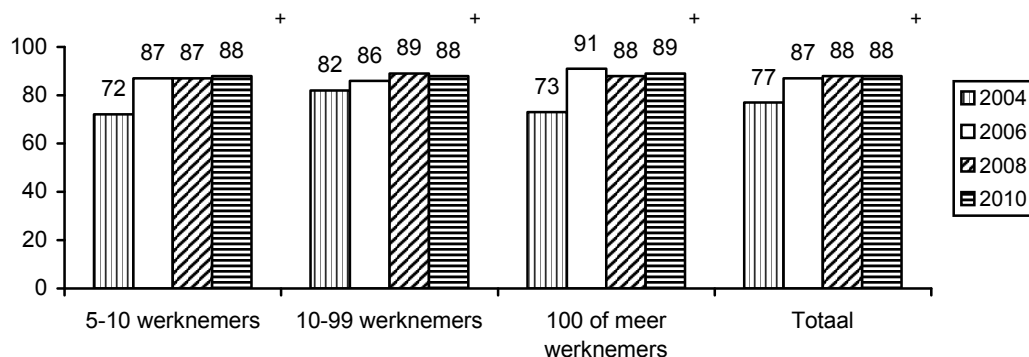
Het percentage van de verschillende branches dat knelpunten ervaart bij het handhaven van het rookverbod loopt uiteen van 0% van de financiële instellingen tot 17% van de bedrijven binnen de horeca. De horeca laat hiermee een significant verschil zien met alle overige branches (met uitzondering van instellingen binnen het openbaar bestuur). Financiële instellingen verschillen significant met instellingen binnen het openbaar bestuur (8%).

2.5 Oordelen invoering en handhaving rookverbod

In 2010 geeft 88% van de bedrijven aan de invoering en handhaving van het rookverbod (zeer) makkelijk te vinden (figuur 2.6). Vergeleken met de meting in 2008 is dit percentage

niet veranderd, ten opzichte van 2004 is dit percentage toegenomen (88% in 2008 en 77% in 2004). Deze stijging ten opzichte van 2004 geldt voor alle categorieën bedrijfsgroottes.

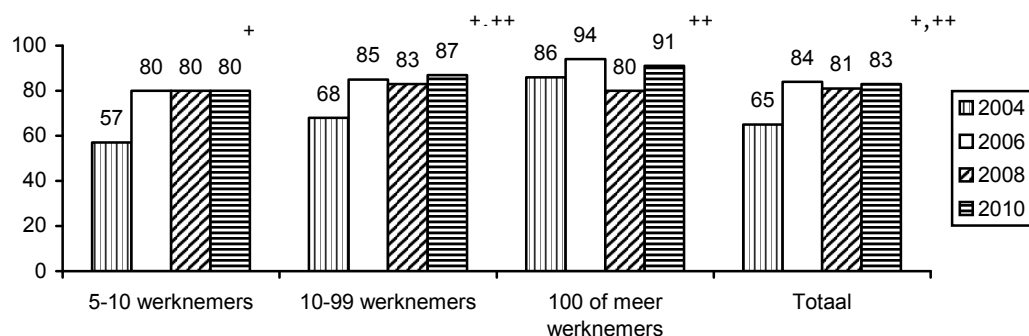
Figuur 2.6 Percentage bedrijven dat de invoering en handhaving van het rookverbod binnen het bedrijf (zeer) makkelijk vindt, naar bedrijfsgrootte

⁺ significante stijging tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

Over het algemeen zijn bedrijven de invoering en de handhaving van het rookverbod steeds belangrijker gaan vinden. Zo geeft in 2010 83% van de bedrijven aan de invoering en handhaving van het rookverbod (zeer) belangrijk te vinden, terwijl dit percentage in 2008 nog op 81% en in 2004 op 65% lag (figuur 2.7). Met name de grote bedrijven zijn de invoering en handhaving van het rookverbod vergeleken met 2008 belangrijker gaan vinden. Bij de middelgrote bedrijven doet zich ten opzichte van zowel 2008 als 2004 een stijging voor. Bij de kleine bedrijven is alleen vergeleken met de meting in 2004 sprake van een significant verschil in de toename.

Figuur 2.7 Percentage bedrijven dat de invoering en handhaving van het rookverbod binnen het bedrijf (zeer) belangrijk vindt, naar bedrijfsgrootte

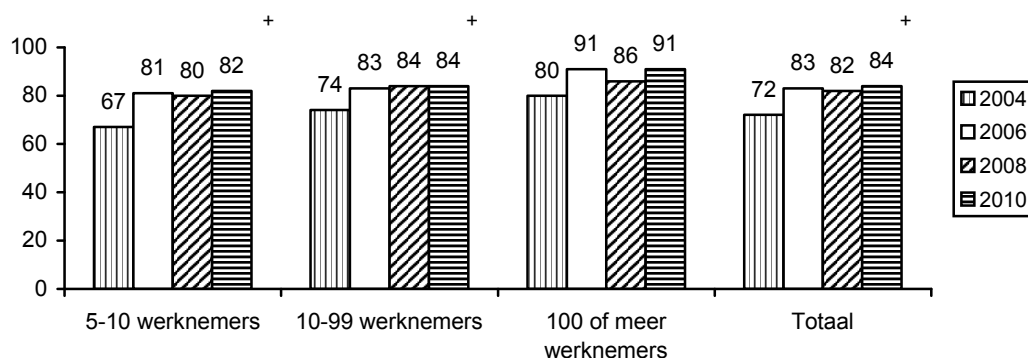

⁺ significante stijging tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

⁺⁺ significante stijging tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

De bedrijven is ook gevraagd hoe redelijk het merendeel van het personeel de invoering en de handhaving van het rookverbod volgens hen vindt. In 2010 denkt 84% van de bedrijven dat het merendeel van het personeel de invoering en handhaving van het rookverbod (zeer) redelijk vindt (figuur 2.8). In 2008 lag dit percentage op ongeveer hetzelfde niveau (82%). Vergeleken met 2004 is er wel sprake van een stijging (72%). Deze toename is geconstateerd bij de kleine bedrijven en middelgrote bedrijven (respectievelijk 67% en 74% in 2004 en 82% en 84% in 2010). Bij de grote bedrijven doet zich geen significante stijging voor.

Figuur 2.8 Percentage bedrijven dat denkt dat het merendeel van het personeel de invoering en handhaving van het rookverbod binnen het bedrijf (zeer) redelijk vindt, naar bedrijfsgrootte

* significante stijging tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

De bedrijven zijn tevens stellingen voorgelegd over positieve gevolgen van het invoeren en handhaven van een correct rookverbod. In 2010 is 36% het eens met de stelling dat het correct invoeren en handhaven van het rookverbod resulteert in minder ziekteverzuim onder het personeel, dit percentage lag in 2008 op 32% (tabel 2.4). Ook de percentages van de stellingen dat het correct invoeren van het rookverbod zorgt voor minder discussie tussen rokers en niet-rokers (61% in 2010 versus 56% in 2008), bespaart op schoonmaak- en onderhoudskosten (49% in 2010 tegenover 43% in 2008) en bijdraagt aan een goed imago van het bedrijf (76% in 2010 en 71% in 2008), zijn significant toegenomen vergeleken met de vorige meting in 2008.

Bij een drietal stellingen heeft ten opzichte van 2008 een kleiner deel van de respondenten aangegeven het (helemaal) eens te zijn met de stellingen. In 2010 geeft 38% van de respondenten aan het eens te zijn met de stelling dat met het correct invoeren en handhaven van het rookverbod met speciale voorzieningen tegemoet wordt gekomen aan rokers, terwijl dit in 2008 door 46% werd aangegeven. Met de stellingen dat men met het correct invoeren en handhaven van het rookverbod geen problemen krijgt met controlerende instanties (83% in 2010 tegenover 86% in 2008) en men zich hiermee houdt aan de regels van de Tabakswet (94% in 2010 versus 96% in 2008), zijn in 2010 het ook significant minder respondenten eens.

Ten opzichte van de meting in 2004 geven bedrijven in 2010 bijna altijd significant vaker aan het (helemaal) eens te zijn met de voorgelegde stellingen. De stelling dat met het correct invoeren en handhaven van het rookverbod men met speciale voorzieningen rokers tegemoet komt (38% in 2010 tegenover 50% in 2004), vormt hierop een uitzondering.

Tabel 2.4 Percentage bedrijven dat het (helemaal) eens is met de stellingen over het invoeren en handhaven van een correct rookverbod, naar bedrijfsgrootte, in %

	5-10 werknemers				10-99 werknemers			
	jaar	2004	2006	2008	2010	2004	2006	2008
n	300	1.026	871	1.005	394	1.070	1.019	977
Stelling: Als ik het rookverbod correct invoer, dan ...								
bescherm ik het personeel tegen tabaksrook van anderen	87	88	91	91	86	92	91	93 ⁺
creëer ik een gezonde werkomgeving voor de werknemers	77	89	88	90 ⁺	89	92	92	94 ⁺
resulteert dit in minder ziekteverzuim onder het personeel	14	39	31	37 ^{*,**}	13	33	33	35 ⁺
voorkom ik klachten over tabaksrook van het personeel	66	76	73	76 ⁺	72	79	78	80 ⁺
is er minder discussie tussen rokers en niet-rokers	48	56	53	60 ^{*,**}	49	61	59	61 ⁺
kom ik met speciale voorzieningen rokers tegemoet	38	41	40	33 ⁻	56	45	50	39 ^{,-}
krijg ik geen problemen met controlerende instanties	69	77	87	80 ^{*,**}	83	82	86	85
hou ik me aan de regels van de Tabakswet	89	90	95	92 ⁻	92	92	97	95 ⁺
bespaar ik schoonmaak- en onderhoudskosten	46	44	41	50 ⁺⁺	36	44	43	48 ⁺
draagt dat bij aan een goed imago van ons bedrijf	52	68	70	75 ⁺⁺	50	69	73	77 ^{*,**}

	Meer dan 100 werknemers				Totaal			
	jaar	2004	2006	2008	2010	2004	2006	2008
n	50	105	145	99	744	2.203	2.035	2.081
Stelling: Als ik het rookverbod correct invoer, dan ...								
bescherm ik het personeel tegen tabaksrook van anderen	92	98	92	95	87	90	91	92 ⁺
creëer ik een gezonde werkomgeving voor de werknemers	96	98	87	95 ⁺⁺	85	91	90	92 ⁺
resulteert dit in minder ziekteverzuim onder het personeel	20	40	35	39 ⁺	14	36	32	36 ^{*,**}
voorkom ik klachten over tabaksrook van het personeel	82	93	86	91	71	78	76	78 ⁺
is er minder discussie tussen rokers en niet-rokers	56	70	56	70 ⁺⁺	49	59	56	61 ^{*,**}
kom ik met speciale voorzieningen rokers tegemoet	76	72	55	76 ⁺⁺	50	45	46	38 ^{,-}
krijg ik geen problemen met controlerende instanties	86	83	84	89	77	80	86	83 ^{*,**}
hou ik me aan de regels van de Tabakswet	96	96	92	97	91	91	96	94 ^{*,**}
bespaar ik schoonmaak- en onderhoudskosten	37	46	51	42	40	44	43	49 ^{*,**}
draagt dat bij aan een goed imago van ons bedrijf	65	83	70	88 ^{*,**}	52	70	71	76 ^{*,**}

⁻ significante daling tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

^{- -} significante daling tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

⁺ significante stijging tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

⁺⁺ significante stijging tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

Uit tabel 2.5 blijkt dat in 2010 vergeleken met 2008 en 2004 een kleiner deel van de bedrijven het eens is met de stellingen die betrekking hebben op de negatieve gevolgen van het rookverbod. In 2010 geeft 16% aan het (helemaal) eens te zijn met de stelling dat door het correct invoeren en handhaven van het rookverbod de vrijheid van het personeel beperkt, terwijl dit percentage in 2008 en 2004 significant hoger lag (respectievelijk 25% en 29%). Daarnaast is een daling geconstateerd in het percentage bedrijven dat aangeeft het (helemaal) eens te zijn met de stellingen: 'ik stuit op veel weerstand bij mijn werknemers' (13% in 2010; 16% in 2008; en 21% in 2004); 'ik veroorzaak een scheiding tussen rokers en niet-rokers' (21% in 2010; 27% in 2008; en 33% in 2004); en 'ik moet kosten maken om een rookruimte te creëren' (25% in 2010; 30% in 2008; en 37% in 2004). Vergeleken met de meting in 2004 zijn minder respondenten het eens met de stellingen dat men bij het correct invoeren en handhaven van het rookverbod stuit op veel weerstand bij cliënten en bezoekers (12% in 2010 en 16% in 2004) en dat dit de productiviteit van het rokende personeel verlaagt (18% in 2010 versus 30% in 2004).

Tabel 2.5 Percentage bedrijven dat het (helemaal) eens is met de stellingen over het invoeren en handhaven van een correct rookverbod, naar bedrijfsgrootte, in %

	5-10 werknemers				10-99 werknemers			
	2004	2006	2008	2010	2004	2006	2008	2010
jaar								
n	300	1.026	871	1.005	394	1.070	1.019	977
Stelling: Als ik het rookverbod correct invoer, dan ...								
stuit ik op veel weerstand bij mijn werknemers	24	16	17	13 ^{***}	18	16	16	13 [*]
stuit ik op veel weerstand bij cliënten en bezoekers	13	20	16	15	19	14	12	10 [*]
beperk ik de vrijheid van mijn personeel	23	25	26	15 ^{***}	35	23	25	16 ^{***}
veroorzaak ik een scheiding tussen rokers en niet-rokers	30	24	27	20 ^{***}	34	25	28	22 ^{***}
verlaag ik de productiviteit van het personeel dat rookt	27	21	20	18 [*]	32	22	21	18 [*]
moet ik kosten maken om een rookruimte te creëren	34	25	29	21 ^{***}	37	30	29 [*]	25 ^{***}

	Meer dan 100 werknemers				Totaal			
	2004	2006	2008	2010	2004	2006	2008	2010
jaar								
n	50	105	145	99	744	2.203	2.035	2.081
Stelling: Als ik het rookverbod correct invoer, dan ...								
stuit ik op veel weerstand bij mijn werknemers	16	20	14	23 ^{**}	21	16	16	13 ^{***}
stuit ik op veel weerstand bij cliënten en bezoekers	16	9	10	8	16	17	14	12 [*]
beperk ik de vrijheid van mijn personeel	26	23	22	17	29	24	25	16 ^{***}
veroorzaak ik een scheiding tussen rokers en niet-rokers	40	33	26	29	33	25	27	21 ^{***}
verlaag ik de productiviteit van het personeel dat rookt	34	31	18	21	30	22	20	18 [*]
moet ik kosten maken om een rookruimte te creëren	54	58	41	56 ^{**}	37	29	30	25 ^{***}

^{*} significante daling tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

^{**} significante daling tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

^{**} significante stijging tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

De bedrijven is ook gevraagd hoe belangrijk zij denken dat personen of organisaties in hun omgeving de invoering en handhaving van het rookverbod vinden. In 2010 is het overgrote deel van de bedrijven van mening dat de directie dit (erg) belangrijk vindt (84%), in 2008 lag dit percentage op ongeveer hetzelfde niveau (83%) (tabel 2.6). Vergeleken met 2008 doet zich een significante daling voor in het percentage respondenten dat denkt dat het merendeel van de brancheorganisatie/werkgeversorganisatie dit (erg) belangrijk vindt (50% in 2010 en 53% in 2008). Ten opzichte van 2004 denken meer bedrijven dat de directie, het merendeel van het personeel, de brancheorganisatie/werkgeversorganisatie en de mensen uit de privé-omgeving de invoering en handhaving van het rookverbod (erg) belangrijk vinden.

Tabel 2.6 Percentage respondenten dat van mening is dat de genoemde personen of organisaties de invoering en handhaving van het rookverbod (erg) belangrijk vinden, naar bedrijfsgrootte, in %

	5-10 werknemers				10-99 werknemers			
	jaar	2004	2006	2008	2010	2004	2006	2008
n	300	1.026	871	1.005	394	1.070	1.019	977
De directie	68	78	80	79 [†]	76	82	84	88 ^{†, **}
Het merendeel van het personeel	60	66	72	71 [†]	63	76	75	75 [†]
De ondernemingsraad ¹	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
De brancheorganisatie/werkgeversorganisatie	27	41	52	49 [†]	40	47	54	51 [†]
Mensen uit mijn privé-omgeving	36	50	50	52 [†]	42	49	50	48 [†]

	Meer dan 100 werknemers				Totaal			
	jaar	2004	2006	2008	2010	2004	2006	2008
n	50	105	145	99	744	2.203	2.035	2.081
De directie	92	94	90	93	74	81	83	84 [†]
Het merendeel van het personeel	80	88	80	83	63	72	74	73 [†]
De ondernemingsraad ¹	82	79	42	79	nvt	nvt	nvt	nvt
De brancheorganisatie/werkgeversorganisatie	53	67	52	56	36	45	53	50 ^{†, **}
Mensen uit mijn privé-omgeving	43	65	53	48	40	50	50	50 [†]

¹ alleen voor de bedrijven met 100 of meer werknemers, kleinere bedrijven hoeven wettelijk geen ondernemingsraad te hebben

[†] significante daling tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

^{††} significante daling tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

^{*} significante stijging tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

^{**} significante stijging tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

Vergelijking branches

Binnen elke branche geeft het merendeel van de bedrijven aan de invoering en handhaving van het rookverbod (zeer) makkelijk te vinden. Het onderwijs scoort met 96% het hoogst, terwijl de horeca met 79% het laagst scoort. Naast het significante verschil met het onderwijs, laat de horeca eveneens significante verschillen zien met de meeste overige branches (met uitzondering van industrie en vervoer, opslag en communicatie). Het onderwijs verschilt daarnaast significant van: bouwnijverheid (88%); openbaar bestuur (87%); reparatie consumentenartikelen (86%); vervoer, opslag en communicatie (84%) en industrie (81%).

In het onderwijs en de gezondheidszorg vindt 96% de invoering en handhaving van het rookverbod (zeer) belangrijk, dit geldt voor 92% van de financiële instellingen en instellingen binnen het openbaar bestuur. Bij de overige branches ligt dit percentage lager en loopt uiteen van 74% van de horeca tot 87% van de sectoren verhuur en zakelijke dienstverlening en cultuur en recreatie. Het onderwijs en de gezondheidszorg verschillen

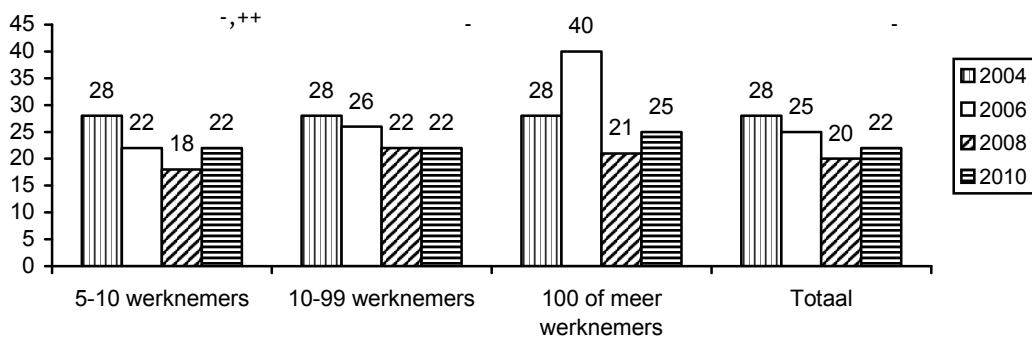
significant met alle andere branches (met uitzondering van financiële instellingen en instellingen binnen het openbaar bestuur).

Volgens 96% van de respondenten van instellingen binnen het openbaar bestuur vindt het merendeel van het personeel de invoering en handhaving van het rookverbod (zeer) redelijk. Bij de volgende branches ligt dit percentage significant lager: industrie (79%); landbouw (79%); bouwnijverheid (78%) en horeca (71%).

2.6 Risicoperceptie en gezondheidsrisico's

In 2010 schat 22% van de bedrijven de kans (zeer) groot in dat niet rokende werknemers gezondheidsschade oplopen door het roken van collega's als het rookverbod niet correct is ingevoerd of wordt gehandhaafd (figuur 2.9). In 2008 lag dit totale percentage op ongeveer hetzelfde niveau (20%). Vergeleken met de meting in 2004 is er sprake van een significante daling: 22% in 2010 tegenover 28% in 2004. Deze daling doet zich voor bij de kleine en middelgrote bedrijven. Bij de kleine bedrijven is er ten opzichte van de meting in 2008 daarentegen sprake van een significante stijging (22% in 2010 versus 18% in 2008).

Figuur 2.9 Percentage bedrijven dat de kans (zeer) groot inschat dat niet rokende werknemers gezondheidsschade oplopen door het roken van collega's als het rookverbod niet correct is ingevoerd of gehandhaafd, naar bedrijfsgrootte

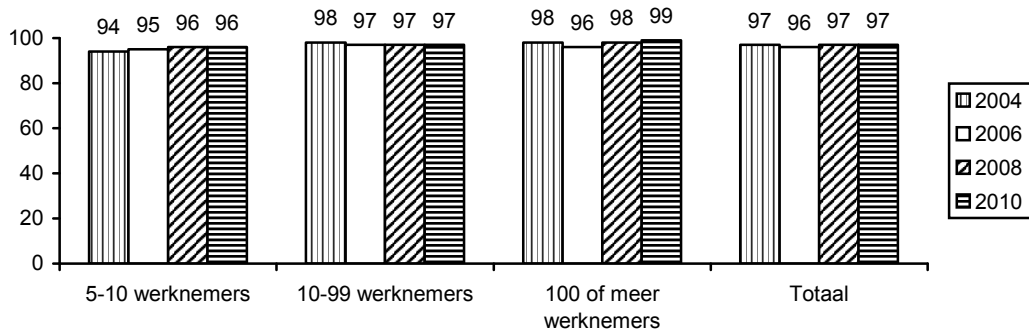

⁻ significante daling tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

⁺⁺ significante stijging tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

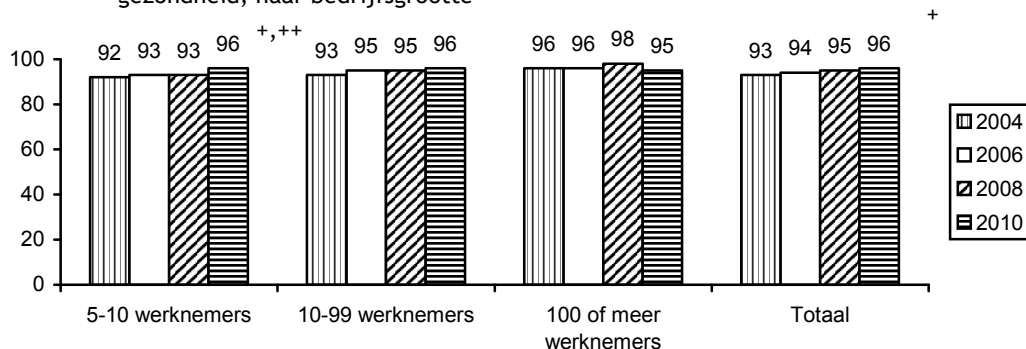
Het percentage bedrijven dat van mening is dat roken schadelijk is voor de gezondheid is niet veranderd. In 2010, 2008 en 2004 is 97% deze mening toegeedaan (figuur 2.10).

Figuur 2.10 Percentage bedrijven dat van mening is dat roken (zeer) schadelijk is voor de gezondheid, naar bedrijfsgrootte

Hetzelfde beeld komt naar voren bij de vraag of meeroken slecht is voor de gezondheid. In 2010 (96%), 2008 (95%) en 2004 (93%) is het merendeel van de bedrijven van mening dat dit inderdaad het geval is (figuur 2.11). Bij kleine bedrijven geeft men dit sinds de meting in 2004 significant vaker aan.

Figuur 2.11 Percentage bedrijven dat van mening is dat meeroken (zeer) schadelijk is voor de gezondheid, naar bedrijfsgrootte

* significante stijging tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

** significante stijging tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

Tot slot zijn de bedrijven enkele situaties voorgelegd met de vraag of het handhaven van het rookverbod in deze specifieke situaties zal lukken. In een drietal situaties is het percentage bedrijven dat aangeeft dat dit zeker of waarschijnlijk zal lukken vergeleken met 2008 en 2004 toegenomen. Het gaat hierbij om de volgende situaties: wanneer leidinggevenden niet meer achter het rookverbod staan; de directie niet meer achter het rookverbod staat; of wanneer er een feestje is op het bedrijf (tabel 2.7). Voor alle situaties geldt dat de percentages in 2010 ten opzichte van 2004 significant zijn toegenomen.

Tabel 2.7 Percentage bedrijven dat het handhaven van het rookverbod zeker of waarschijnlijk zal lukken in de genoemde situaties, naar bedrijfsgrootte

	5-10 werknemers				10-99 werknemers				
	jaar	2004	2006	2008	2010	2004	2006	2008	2010
n		300	1.026	871	1.005	394	1.070	1.019	977
Het handhaven van het rookverbod lukt me als ...									
de rokers onder het personeel toch blijven roken		76	84	93	92 ⁺	87	91	93	94 ⁺
bezoekers willen blijven roken in het bedrijf		77	79	91	91 ⁺	84	86	92	94 ⁺
leidinggevenden niet (meer) achter het rookverbod staan		42	67	78	81 ⁺	51	64	75	79 ⁺
de directie niet (meer) achter het rookverbod staat		36	60	72	76 ⁺	39	56	69	74 ^{+,**}
er een feestje is op het bedrijf		36	56	79	82 ⁺	51	61	79	86 ^{+,**}

* significante stijging tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

** significante stijging tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

Tabel 2.7 Percentage bedrijven dat het handhaven van het rookverbod zeker of waarschijnlijk zal lukken in de genoemde situaties, naar bedrijfsgrootte (vervolg)

	Meer dan 100 werknemers				Totaal			
	2004	2006	2008	2010	2004	2006	2008	2010
jaar								
n	50	105	145	99	744	2.203	2.035	2.081
Het handhaven van het rookverbod lukt me als ...								
de rokers onder het personeel toch blijven roken	88	93	87	97 ^{*,**}	82	88	93	93 [*]
bezoekers willen blijven roken in het bedrijf	86	89	84	98 ^{*,**}	81	83	91	93 [*]
leidinggevend(n) niet (meer) achter het rookverbod staan	54	64	74	85 ^{*,**}	48	65	76	80 ^{*,**}
de directie niet (meer) achter het rookverbod staat	42	56	65	65 [*]	38	58	70	74 ^{*,**}
er een feestje is op het bedrijf	67	69	81	96 ^{*,**}	46	59	79	84 ^{*,**}

^{*} significante stijging tussen 2004 en 2010, $p < 0,05$

^{**} significante stijging tussen 2008 en 2010, $p < 0,05$

Vergelijking branches

Van de sector gezondheidszorg geeft 34% aan dat zij de kans (zeer) groot schatten dat niet rokende werknemers gezondheidsschade oplopen wanneer het rookverbod niet correct is ingevoerd of wordt gehandhaafd. De gezondheidszorgsector verschilt daarmee significant van de volgende branches: cultuur en recreatie (23%); reparatie consumentenartikelen (21%); landbouw (19%); industrie (17%); vervoer, opslag en communicatie (14%); horeca (14%); en bouwnijverheid 13%).

Bij de vraag naar de schadelijkheid van roken zijn de verschillen tussen de branches klein. In de verhuur en zakelijke dienstverlening vindt 99% dat roken (zeer) schadelijk is voor de gezondheid, terwijl dit geldt voor 95% van de landbouw. De verhuur en zakelijke dienstverlening verschilt daarnaast significant van: industrie (96%); reparatie consumentenartikelen (96%); horeca (96%); vervoer, opslag en communicatie (96%); en onderwijs (96%).

Het percentage van de verschillende branches dat denkt dat meerroken (zeer) schadelijk is voor de gezondheid loopt uiteen van 88% van instellingen binnen het openbaar bestuur tot 99% van instellingen binnen de gezondheidszorg. De gezondheidszorg verschilt ook significant met de volgende branches: reparatie consumentenartikelen (96%); vervoer, opslag en communicatie (95%); bouwnijverheid (94%); industrie (93%); horeca (92%).

BIJLAGE   METHODOLOGISCHE VERANTWOORDING

Op 17 juli 2002 is de nieuwe Tabakswet in werking getreden. Deze wet is één van de instrumenten om het tabaksgebruik terug te dringen en de niet-roker te beschermen. In de Tabakswet staan verschillende bepalingen met betrekking tot tabaksproducten. Het gaat dan om regels over:

- de samenstelling van tabaksproducten;
- de etikettering van verpakkingen;
- reclame en sponsoring voor tabaksproducten;
- het gebruik van tabaksproducten in openbare gebouwen en ruimten;
- bescherming van werknemers tegen de schade van tabaksrook;
- tegengaan van hinder en overlast voor reizigers die gebruik maken van het openbaar vervoer;
- beperking van het aantal verkooppunten;
- de leeftijdsgrenzen met betrekking tot de verkoop van tabaksproducten.

Op 1 januari 2004 is artikel 11a van de Tabakswet in werking getreden. Het uitgangspunt van dit wetsartikel is dat iedere werkgever verplicht is zodanige maatregelen te treffen dat iedere werknemer zijn werkzaamheden kan uitoefenen zonder daarbij hinder of overlast van roken door anderen te ondervinden. Op 8 juni 2007 heeft het kabinet, na overleg met de betrokken sectoren, besloten om de rookvrije werkplek ook in de horeca, sport en kunst/cultuur in te voeren. De rookvrije werkplek in de horeca, sport en kunst/cultuur is op 1 juli 2008 ingevoerd.

Controles rookvrije werkplek

Het toezicht op de naleving van de Tabakswet en het opsporen van strafbare feiten is een taak van de nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit (nVWA). De controleurs voeren inspecties uit bij alle bedrijven/instellingen waar de bepalingen van de rookvrije werkplek van toepassing zijn. Zij zijn bevoegd om alle ruimten te inspecteren waar werknemers hun werkzaamheden kunnen uitvoeren zoals werkkamers, gemeenschappelijke ruimtes, bedrijfskantines en dergelijke. Werkgevers die zich schuldig maken aan een overtreding van de rookvrije werkplek moeten die overtreding ongedaan maken en riskeren bovendien een geldboete. De Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport bepaalt de hoogte van de boete.

Nalevingsmonitor

In het najaar van 2004 is de nVWA gestart met de tweejaarlijkse "Nalevingsmonitor rookvrije werkplek". Het doel is om ontwikkelingen in het naleefniveau en de naleefmotieven (betreffende de rookvrije werkplek) binnen verschillende bedrijfstakken vast te stellen. Het naleefniveau en de naleefmotieven worden bepaald aan de hand van telefonische enquêtes (uitgevoerd door een extern bureau).

Onderzoeksvraag

In de nalevingsmonitor staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

Wat zijn het naleefniveau en de naleefmotieven voor de genoemde tabakswetgeving van de bedrijven binnen verschillende bedrijfstakken en bedrijfsgrootten?

Opzet

In haar startnotitie heeft de nVWA aangegeven dat de bedrijven in een bepaalde verhouding naar sector (bedrijfstak) en grootte in het onderzoek vertegenwoordigd moeten zijn. Er zijn 13 sectoren en drie bedrijfsgrootten onderscheiden. De indeling in sectoren door de nVWA is gebaseerd op de indeling van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Bij de bedrijfsgrootten gaat het om de volgende categorieën: 5-9 werknemers; 10-99 werknemers; 100 of meer werknemers. Bedrijven met minder dan vijf werknemers zijn niet in de monitor opgenomen.

Op basis van een aselechte steekproef per bedrijfstak zijn bedrijven benaderd voor het afnemen van een telefonische enquête. De nVWA heeft voor de laatste meting de steekproef aangeleverd. De vragenlijst is afgenomen bij degene die binnen het bedrijf c.q. de vestiging verantwoordelijk is voor het creëren van c.q. goed op de hoogte is van het bedrijfsbeleid inzake rookvrije werkplekken en de naleving daarvan.

Respons

Het benaderen van de respondenten is voornamelijk tijdens kantooruren gebeurd. Om de juiste persoon te bereiken is op verschillende dagen en tijdstippen gebeld en zijn in ieder geval, indien nodig, vijf belpogingen per respondent ondernomen. Indien de respondent op het moment van bellen niet aanwezig was of aangaf dat het afnemen van de vragenlijst nu niet schikte is een afspraak gemaakt. Uiteindelijk zijn in 2004 744 respondenten geënquêteerd, in 2006 2.201, in 2008 2.034 en in 2010 2.081. In tabel 1 staat de verdeling naar branche en bedrijfsgrootte weergegeven.

Tabel 1 Verdeling respondenten

Branche	5 t/m 9				10 t/m 99			
	2004	2006	2008	2010	2004	2006	2008	2010
A. Landbouw/ Visserij	13	83	60	84	11	77	32	59
B. Industrie	11	56	118	107	25	114	198	183
C. Openb. voorziening	8	8	9	4	13	17	38	36
D. Bouwnijverheid	10	60	64	69	20	97	75	86
E. Reparatie consumenten; handel	4	118	136	120	16	113	95	88
F. Horeca	6	72	109	98	23	107	56	54
G. Vervoer, opslag en communicatie	11	47	48	56	29	96	78	86
H. Financ. Instellingen	14	54	72	53	18	76	79	64
I. Verhuur, zakelijke dienstverlening	13	73	75	78	28	104	94	88
J. Openb. bestuur, soc. verzekering	6	1	2	2	30	95	61	116
K. Onderwijs	6	37	35	47	53	106	81	80
L. Gezondheids- en welzijnzorg	5	65	67	75	35	84	57	54
M. Cultuur, recreatie; overige dienstverlening	12	72	89	86	28	87	65	61
Totaal	119	756	884	879	329	1.198	1.009	1.055

Tabel 1 Verdeling respondenten (vervolg)

Branche	Meer dan 100				Totaal			
	2004	2006	2008	2010	2004	2006	2008	2010
A. Landbouw/ Visserij	12	2	0	1	36	164	92	144
B. Industrie	22	22	32	27	58	194	348	317
C. Openb. voorziening	43	36	25	19	64	61	72	59
D. Bouwnijverheid	17	10	7	6	47	172	146	161
E. Reparatie consumenten; handel	13	7	3	4	33	238	234	212
F. Horeca	11	4	1	2	40	183	166	154
G. Vervoer, opslag en communicatie	17	15	4	8	57	159	130	150
H. Financ. Instellingen	28	21	10	10	60	151	161	127
I. Verhuur, zakelijke dienstverlening	15	13	8	8	56	193	177	174
J. Openb. bestuur, soc. verzekering	38	59	5	19	74	156	68	137
K. Onderwijs	25	19	18	18	84	162	134	145
L. Gezondheids- en welzijnzorg	22	24	23	20	62	173	147	149
M. Cultuur, recreatie; overige dienstverlening	33	7	5	5	73	167	159	152
Totaal	296	247	141	147	744	2.201	2.034	2.081

Tabel 2 Landelijke verdeling 2009

Branche	5 t/m 9 medewerkers		10 t/m 99 medewerkers		meer dan 100 medewerkers		Totaal	
	n	%	n	%	n	%	n	%
A. Landbouw/Visserij	8232	3,535	2455	1,054	40	0,017	10727	4,607
B. Industrie	7128	3,061	11050	4,746	1581	0,679	19759	8,486
C. Openb. voorziening	43	0,018	129	0,055	96	0,041	268	0,115
D. Bouwnijverheid	7165	3,077	9062	3,892	525	0,225	16752	7,195
E. Reparatie consumenten; handel	37186	15,970	26021	11,175	1442	0,619	64649	27,765
F. Horeca	9788	4,204	8535	3,666	187	0,080	18510	7,950
G. Vervoer, opslag en communicatie	3904	1,677	5455	2,343	951	0,408	10310	4,428
H. Financ. Instellingen	2582	1,109	2258	0,970	381	0,164	5221	2,242
I. Verhuur, zakelijke dienstverl.	16945	7,277	16239	6,974	1452	0,624	34636	14,875
J. Openb. bestuur, soc. verz.	266	0,114	1403	0,603	1084	0,466	2753	1,182
K. Onderwijs	1945	0,835	9965	4,280	910	0,391	12820	5,506
L. Gezondheids- en welzijnzorg	10322	4,433	11413	4,902	2097	0,901	23832	10,235
M. Cultuur, recreatie; overige dienstverl.	6794	2,918	5323	2,286	353	0,152	12470	5,356
Totaal	112.338	48,246	109.396	46,983	11.109	4,771	232.843	100,000

Wegingsfactor

Om de steekproef een goede afspiegeling te laten zijn van de landelijke situatie zijn bij de drie metingen wegingsfactoren gebruikt. Deze factoren zijn berekend met behulp van de oorspronkelijke landelijke verdeling en de verdeling binnen de uiteindelijke onderzoeksgroep.¹ In tabel 2 is de landelijke verdeling van 2009 weergegeven, in tabel 3 staan de wegingsfactoren per meting weergegeven.

¹ Voor de landelijke verdeling in 2004 is gebruik gemaakt van gegevens van het CBS, in 2006 is uitgegaan van de verdeling binnen het LISA-bestand, terwijl in 2008 uitgegaan is van de verdeling binnen het Handelsregister van de Kamer van Koophandel. In 2010 is uitgegaan van de verdeling binnen het LISA-bestand.

Tabel 3 Wegingsfactoren

Branche	5 t/m 9				10 t/m 99				100 of meer			
	2004	2006	2008	2010	2004	2006	2008	2010	2004	2006	2008	2010
A. Landbouw/Visserij	1,30	0,19	1,34	0,88	1,09	0,15	1,73	0,37	0,01	0,11	-	0,35
B. Industrie	2,92	1,48	0,87	0,60	2,56	1,11	0,90	0,54	0,46	0,86	0,81	0,52
C. Openbare voorzieningen	0,01	0,03	1,30	0,09	0,02	0,09	0,97	0,03	0,01	0,02	1,17	0,04
D. Bouwnijverheid	3,10	1,37	1,03	0,93	2,35	1,10	1,09	0,94	0,16	0,62	0,69	0,78
E. Reparatie consumenten; handel	20,74	2,95	0,85	2,77	6,13	2,16	0,89	2,64	0,47	1,22	0,94	3,22
F. Horeca	4,15	1,11	0,87	0,89	0,87	0,38	0,92	1,41	0,05	0,22	0,81	0,83
G. Vervoer, opslag en communicatie	1,30	0,93	1,11	0,62	0,93	0,68	1,06	0,57	0,16	0,59	2,23	1,06
H. Financiële Instellingen	0,47	0,59	0,89	0,44	0,38	0,40	0,96	0,32	0,03	0,19	0,89	0,34
I. Verhuur, zakelijke dienstverl.	3,63	2,10	1,01	1,94	2,35	1,59	0,91	1,65	0,46	1,12	0,86	1,63
J. Openb. bestuur, soc. verzekering	0,04	3,40	2,43	1,19	0,06	0,21	1,83	0,11	0,09	0,21	3,48	0,51
K. Onderwijs	0,54	0,83	1,33	0,37	0,23	1,02	0,95	1,11	0,25	0,47	0,92	0,45
L. Gezondheids- en welzijnzorg	3,06	1,37	1,08	1,23	0,49	1,24	0,90	1,89	0,36	0,74	0,81	0,94
M. Cultuur, recreatie; overige dienstverlening	2,07	0,90	0,93	0,71	0,77	0,52	0,90	0,78	0,07	0,47	0,81	0,63

Vragenlijst

De vragenlijst bestaat uit ongeveer 70 tot 80 vragen en stellingen met voornamelijk voorgecodeerde antwoordcategorieën. Het afnemen van de vragenlijst duurde ongeveer 20 tot 30 minuten. De vragenlijst is voorafgaande aan het onderzoek vertaald in een computerprogramma. Er zijn checks ingebouwd en sturingen toegepast. Door middel van deze sturingen worden respondenten naar voor hem/haar relevante vragen doorverwezen, zonder dat de respondent dit merkt.

In de vragenlijst is kort ingegaan op enkele achtergrondkenmerken van het bedrijf waar de respondent werkzaam is. Vervolgens zijn vragen gesteld over de invoering en handhaving van het rookverbod en de eventuele knelpunten die men daarbij heeft ondervonden. Om een vergelijking met 2004, 2006 en 2008 mogelijk te maken zijn zoveel mogelijk dezelfde vragen gesteld.

